

Kroz oči Fride Kahlo - projektiranje kolekcije odjeće inspirirane etnom Podravine

Fundić, Antonia

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:425720>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**KROZ OČI FRIDE KAHLO – PROJEKTIRANJE KOLEKCIJE
ODJEĆE INSPIRIRANE ETNOM PODRAVINE**

ANTONIA FUNDIĆ

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

DIPLOMSKI RAD

KROZ OČI FRIDE KAHLO – PROJEKTIRANJE KOLEKCIJE
ODJEĆE INSPIRIRANE ETNOM PODRAVINE

Izv.prof.dr.sc. IRENA ŠABARIĆ

ANTONIA FUNDIĆ,
9382/TMD

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu

Tekstilno-tehnološki fakultet

Studij: Tekstilni i modni dizajn

Smjer: Modni dizajn

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Diplomski rad : Kroz oči Fride Kahlo – projektiranje kolekcije odjeće inspirirane etnom

Podravine

Broj stranica: 72

Broj slika: 73

Broj literaturnih izvora: 16

Broj projektnih crteža: 16

Broj sašivenih modela: 2

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. Izv.prof. Katarina Nina Simončić,predsjednica
2. Izv. prof. dr. sc. Irena Šabarić, članica
3. Doc.dr.sc. Blaženka Brlobašić Šajatović, član/ica
4. Izv.prof.art. Jasminka Končić, zamjenik člana/ice

Datum predaje rada:

Datum obrane rada:

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao Diplomski rad pod naslovom:

KROZ OČI FRIDE KAHLO – PROJEKTIRANJE KOLEKCIJE ODJEĆE
INSPIRIRANE ETNOM PODRAVINE

i da sam njegov autor

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

ANTONIA FUNDIĆ

(ime i prezime studenta)

(potpis)

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad se može podijeliti u tri dijela. U prvom dijelu se istražuje odjeća Fride Kahlo. Frida je prepoznatljiva u svijetu po svom jedinstvenom modnom izričaju, no potrebno je istražiti pozadinu njenog načina odijevanja da bismo što bolje razumjeli poruku koja se krije iza ispletene kose ukrašene cvijećem, širokih bluza i dugih nabranih suknji. Drugi dio posvećen je podravskoj narodnoj nošnji. Obrađena je nošnja iz četiri mjesta u Podravini, od kojih je najveći naglasak na nošnji iz Đurđevca i Koprivničkog Ivanca. Treći dio rada odnosi se na crteže kolekcije, konstrukciju i izradu odabranih modela haljina koji su inspirirani Fridom i podravskom narodnom nošnjom.

Ključne riječi: Frida Kahlo, Tehuna, narodna nošnja, Podravina, vez, kolekcija

SUMMARY

This thesis can be divided into three parts. The first part is dedicated to Frida Kahlo's clothes. Frida is recognized worldwide for her unique fashion style, but it is necessary to explore the background of her way of dressing in order to better understand the message behind braided hair decorated with flowers, loose blouses and long pleated skirts. The second part is dedicated to Podravna's folk costumes. The costumes from four places in Podravina are analyzed, of which the greatest emphasis is on the costumes from Đurđevac and Koprivnički Ivanec. The third part of the thesis refers to sketches, project drawings, construction and production of selected models of dresses that are inspired by Frida and the Podravina folk costume.

Key words: Frida Kahlo, Tehuana dress, folk costume, Podravina, embroidery, collection

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FRIDA KAHLO.....	2
2.1 Frida i nošnja Tehuana.....	3
3. PODRAVSKA NARODNA NOŠNJA	10
3.1. Tkanine i čipka.....	11
3.2. Muška narodna nošnja	12
3.3. Ženska narodna nošnja.....	15
3.3.1. Durđevac	17
3.3.2. Koprivnički Ivanec.....	23
3.3.3. Novigrad Podravski.....	38
3.3.4. Podravske Sesvete.....	41
4. RAD NA KOLEKCIJI	45
4.1. Opis	45
4.2. Crteži.....	47
4.2.1. Skice.....	47
4.2.2. Projekti	48
4.3. Konstrukcija i modeliranje.....	64
4.4. Realizirani modeli.....	66
5. ZAKLJUČAK	70
6. Literatura.....	71

1. UVOD

Frida Kahlo meksička je umjetnica koja je danas simbol slobode i Meksika. U svijetu umjetnosti je značajna zbog svog jedinstvenog umjetničkog jezika, surovih i iskrenih slika punih boli i patnje. U ono vrijeme se isticala jer je bila drugačija i jedinstvena, bila je poznata i po svom unikatnom modnom izričaju. Često je eksperimentirala sa modom, nosila mušku odjeću, no najpoznatija je ipak po svojim raznobojnim kvadratnim bluzama, širokim nabranim suknjama, kosom koja je često bila ukrašena cvijećem ili trakicama i velikom količinom nakita. Najznačajniji izvor informacija vezanih uz Fridinu odjeću bili su članci i opisi izložbe „*Appearances Can Be Deceiving*” koje je pisala Circe Henestrosa. U člancima su opisani predmeti iz Fridina svakodnevnog života o kojima je bila ovisna, kao što su na primjer gipsani ili kožni korzeti koje je zbog krhke kralježnice, ali i vrlo važne informacije o njenoj odjeći koja se uglavnom sastojala od odjevnih predmeta tehuanske narodne nošnje. Povezanost Fride i njenog etničkog porijekla, te ponos kojim je predstavljala svoju meksičku tradiciju i isticala svoju pripadnost Meksiku, razlozi su za istraživanje podravske narodne nošnje.

Podravina je regija u Hrvatskoj koja se proteže uz obalu rijeke Drave i obuhvaća gradove Koprivnicu, Ludbreg i Đurđevac. Iako nije geografski veliko područje, ima bogatu etnografsku scenu. Mnoštvo je sela i mjesta čija se narodna nošnja razlikuje od ostalih, u ponekim slučajevima čak i susjedna sela imaju različito krojene ili ukrašavane nošnje. U radu su obrađene nošnje iz Koprivničkog Ivanca, Đurđevca, Novigrada Podravskog i Podravske Sesveta sa posebnim naglaskom na prva dva navedena mjesta. Važno je i napomenuti da se obrađuje narodna nošnja sa prijelaza iz 19. u 20. stoljeće. Glavni izvori informacija i o elementima narodne nošnje su dva kataloga „*Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini*” i „*Rukotvorstvo- oglavlja u Podravini*” koji su nastali na temelju izložbi odjevnih predmeta Podravine u Muzeju grada Koprivnice. Osim navedenih kataloga, bitan izvor informacija o izvornom vezu iz Koprivničkog Ivanca, kao i o samoj nošnji, bio je priručnik „*Ivanečki vez- Izvorni vez Koprivničkog Ivanca*” koji su napisale Kotur Jakupić Renata i Horvat Gordana, predstavnice DIF-a Koprivnički Ivanec. Knjiga „*Narodna nošnja Podravske Sesveta*” koju je napisao Cugovčan Josip, obuhvaća elemente muške i ženske narodne nošnje toga kraja sa vrlo detaljnim fotografijama i opisima.

Na temelju pronađenih informacija o Fridinoj odjeći i podravskoj narodnoj nošnji nastala je kolekcija koja je predstavljena na kraju rada.

2. FRIDA KAHLO

Frida Kahlo, punim imenom Magdalena Carmen, Frieda Kahlo Calderón, rođena je 6. lipnja 1907. godine u *Coyoacánu*, tadašnjem predgrađu Mexico Cityja. Bila je treća kći Wilhelma (preimenovanog u Guillermo) Kahlo i Matilde Calderón. Rođena je u obiteljskoj kući zvanoj „*La Casa Azul*“ koja je nakon njene smrti pretvorena u Muzej Fride Kahlo. Kada je imala 6 godina oboljela je od dječje paralize koja je ostavila trajne posljedice, desna noga i stopalo ostali su joj deformirani zbog čega je kasnije dobila nadimak „šepava Frida“. Pohađala je srednju školu *Escuela Nacional Preparatoria* koja je slovila za jednu od najboljih obrazovnih ustanova u Meksiku. Iako ju je njen otac upoznao sa slikarstvom još kao dijete, Frida se nije željela time baviti nego je htjela studirati prirodne znanosti i željela je postati liječnica.¹ Kobnog 17. rujna 1925. godine sve se promijenilo. Osamnaestogodišnja Frida stradala je u stravičnoj prometnoj nesreći u kojoj su se sudarili tramvaj i autobus u kojem je bila. Zbog teških ozljeda koje je zadobila nekoliko je mjeseci bila prikovala za krevet. Bio je to početak njenog mukotrpnog života punog fizičke, psihičke i emocionalne patnje. Tokom života bila je podvrgnuta mnogim operacijama, a pred kraj života amputirana joj je i desna noga ispod koljena zbog mogućnosti razvijanja gangrene. Nakon nesreće Frida je počela slikati.²

*„Osjećala sam da još imam dovoljno snage da počnem raditi nešto drugo od studiranja medicine. Počela sam slikati, a da nisam o tome posebno počela razmišljati“*³

Napravljen joj je poseban štafelaj koji se pričvrstio na krevet, a iznad kreveta je dodan kanape kojeg je sa donje strane prekrivalo ogledalo. Sve je to rezultiralo nizom autoportreta koji su dominantni u njenom slikarskom opusu. Karakteristike njenog slikarstva leže u njenoj patnji, usamljenosti, boli i pogledu na svijet. Slikala je svoju stvarnost, iznosila svoje stavove i razmišljanja te tako razvila vlastiti slikovni jezik. Koristila je simbole i motive koji nas uvode u njen život i njen osobni doživljaj svijeta koji ju okružuje. Prikazivala je svijet kako ga ona doživljava, iskreno, surovo i bez cenzure.⁴

¹ Kettenmann, A. 2007., str. 7-11

² <https://www.museofridakahlo.org.mx/wp-content/uploads/2021/03/2-FK-Biographies.pdf>, str3-4

³ Kettenmann, A. 2007. str. 17

⁴ Kettenmann, A. 2007. str 18-21

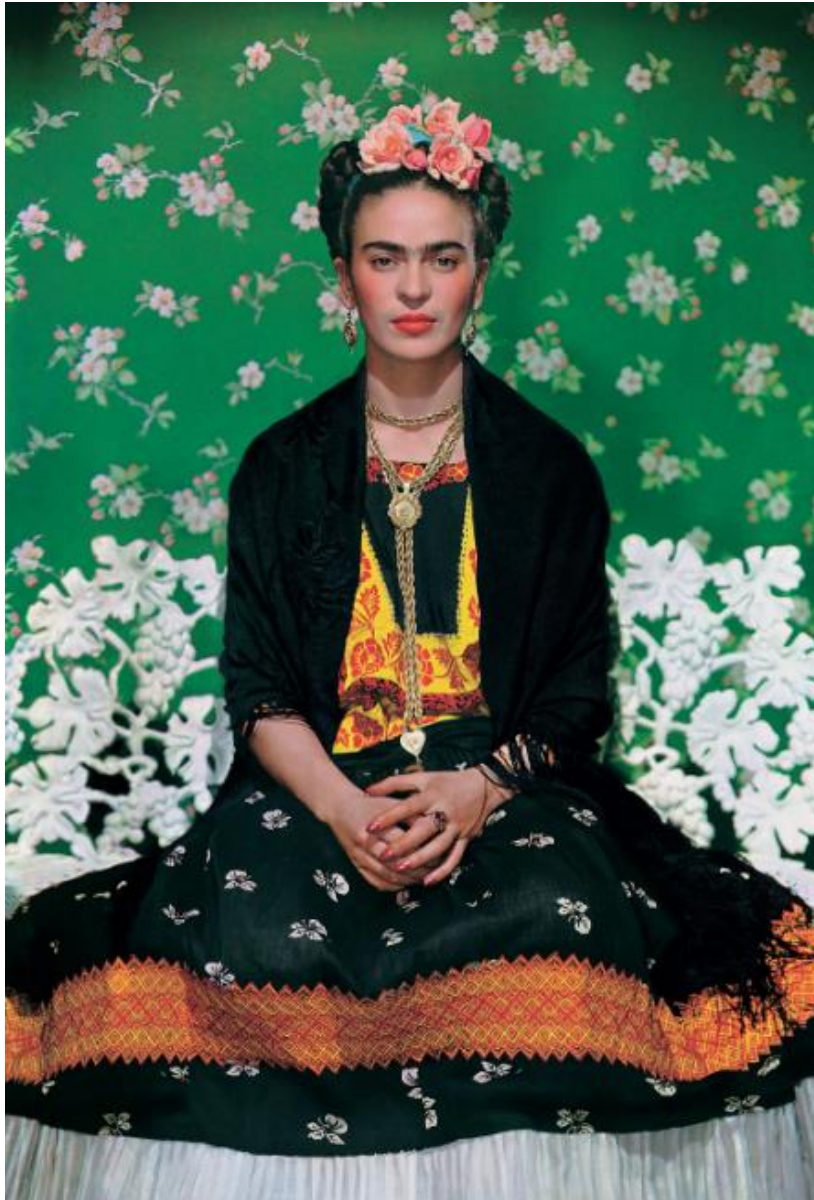
Njene slike odraz su iskustva stečenog kroz neki događaj u njenom životu i odraz su emocija koje je proživljavala. Bez obzira na loše zdravlje i krhko tijelo bila je aktivna umjetnica i aktivistica ljevice. Promovirala je svoje meksičke korijene kroz svoju odjeću, rad i svakodnevni život. Za života održala je nekoliko samostalnih i skupnih izložbi. Prva samostalna izložba bila je 1938. godine u New Yorku. Potom je sudjelovala na skupnoj izložbi meksičkih umjetnika u Parizu. Nakon toga slijedilo je još nekoliko izložbi u Americi i skupnih izložbi u Meksiku. Prva samostalna izložba u Meksiku bila je otvorena tek 1953. godine, Fridino zdravlje je u tom trenutku bilo poprilično loše pa je na otvorenje izložbe došla ležeći u krevetu. Godinu dana kasnije je umrla u svojoj rodnoj kući.⁵

2.1 Frida i nošnja Tehuana

Nakon smrti 1954. godine, sve Fridine osobne stvari zaključane su u malenu kupaonicu u njenoj rodnoj kući, prema zahtjevu njenog supruga Diega. U travnju 2004. godine, 50 godina nakon njene smrti, otvorena je već spomenuta soba. U kupaonici su nalazilo oko 300 predmeta, a neki od njih su njena odjeća, nakit, ortopedska i medicinska pomagala, tradicionalni i netradicionalni predmeti koji su omogućili potpuno novi uvid u njen svakodnevni život i borbu. Frida je bila prepoznatljiva po svojem odijevanju gdje god bi se pojavila. Njena odjeća još je jedan način kreativnog izražavanja. Zbog maltretiranja kroz koje je prolazila, još u osnovnoj školi je počela eksperimentirati sa modom. Nosila je duge suknje, više slojeva čarapa, koketirala sa muškim odjevnim predmetima, itd., sve kako bi sakrila svoj invaliditet.^e Iako mnogi smatraju da je tehuansku odjeću, po kojoj je prepoznatljiva, počela nositi tek nakon vjenčanja sa Diegom kako bi mu ugodila, postoje fotografije koje to demantiraju. Među zaključanim stvarima pronađene su i fotografije Fridine sedmogodišnje majke sa njenom obitelji koja je bila odjevena u tehuansku nošnju. Fotografije ukazuju na to da je Frida sa samom nošnjom bila upoznata puno prije Diega te se smatra da je odluka da prihvati takav način odijevanja bio potpuno osobni izbor.⁶

⁵ Ochoa Sandy, Gerardo: Biography of Frida Kahlo, 2018. <https://www.museofridakahlo.org.mx/?lang=en> (svibanj, 2022.)

⁶ <https://www.museofridakahlo.org.mx/>

Slika 1. Frida 1939. New York; Fotograf Nicolas Muray

Kompozicija Fridinog izgleda dijeli se u 3 sekcije, a to su frizura, bluza *huipil* i suknja *enagua* koji su ujedno i sastavni dijelovi tehuanske nošnje. Kosa joj je bila ispletena u pletenice bogato ukrašene cvijećem ili trakama upletenim u pletenice. *Huipil* je kratka bluza kvadratnog oblika, izrađena od 2 krojna dijela, bogato ukrašena vezom ili trakama. Vrlo je bitan odjevni predmet jer njegova povijest seže sve do drevnih Maya te su ga nosile žene na području Meksika, Gvatemale, Salvadora i u zapadnom Hondurasu. Danas je on karakterističan za područje južnog Meksika, točnije pokrajinu *Tehuantepec*. Predmet je to koji ima snažnu komunikacijsku moć i ukazuje na mnoge informacije o osobi koja ga nosi. Ovisno o uzorku moguće je bilo prepoznati područje sa kojeg nositeljica potječe, socijalni status, položaj u obitelji, informacije o religijskim vjerovanjima, itd. Bila je to vrlo kvalitetna bluza koja se mogla nositi i do 30 godina.

Kad više nije bio pogodan za nošenje, podijelili bi ga na manje dijelove te koristili u druge svrhe. Cvjetni motivi na *huipilu* su bili ručno vezeni dok su se oni geometrijski tkali. Značajno je i to da je jedna žena kroz svoj život posjedovala jedan do dva komada *huipila*. Smatrala se sretnicom ako je imala i neki svečaniji za prigode poput religijskih ceremonija. *Enagua* je duga široka suknja sa pojasom i volanom našivenim na donji rub. Također je bogato ukrašena vezom.⁷

Slika 2. Detalj geometrijskog veza sa huipila

Slika 3. Detalj veza sa enague

⁷ <https://www.fridakahlostory.com/frida-blog/frida-kahlo-and-the-tehuana-clothes1>

Još jedan predmet koji je često bio dio Fridinog odijevanja je *rebozo* – lagani šal kojeg je omatala oko ramena. Bio je simbol meksičke revolucije 1910. godine. 1910. je godina koju je ujedno Frida navodila kao godinu svog rođenja govoreći tako da su ona i Novi Meksiko rođeni u isto vrijeme.

Slika 4. Frida sa rebozom; 1939. god. New York; Fotograf Nicolas Muray

Tehuanska nošnja iznimno je bitna u ikonografiji meksičkog identiteta te u stvaranju Fridinog identiteta, i zbog svoje povezanosti sa ženama *Zapotec* koje se nalaze u jugoistočnom dijelu Meksika u regiji *Oaxaca*. Karakteristične su po tome što je njihova zajednica matrijarhalna pa je tako i njihova tradicionalna odjeća, *tehuana*, simbol ženske moći i samostalnosti.⁸ Usvajanjem takvog načina odijevanja, Frida je isticala svoju pripadnost Meksiku, povezanost sa obitelji, antikolonijalistički stav i svoju neovisnost. Bila je sklona i nošenju modnih dodataka kao što su tradicionalne meksičke ogrlice iz razdoblja prije, ali i poslije kolonizacije.⁹

⁸ www.museofridakahlo.org.mx

⁹ <https://fashionhistory.fitnyc.edu/frida-kahlo-appearances-can-be-deceiving/>

Circe Henestrosa i Clare Wilcox smatraju da je *tehuanska* nošnja kod Fride imala i svrhu prikrivanje njenog krhkog tijela i usmjeravanje pažnje na glavu i ramena. „*Posljednje što biste primjetili, kada ste je vidjeli, su njeni invaliditeti*“ Wilcox (2018.)¹⁰ Kvadratne široke bluze *huipil* rađene bez kopčanja labavo su obavijale njen torzo na kojem se nalazio gipsani korzet dok su široke lepršave suknje savršeno sakrivala njenu deformiranu desnu nogu. Frizura, cvijeće u kosi, nakit od žada i koralja, ornament na *huipilu* koji se uvijek nalazi na gornjem dijelu bluze, skretali su pozornost promatrača tamo gdje je ona željela, na ramena i lice. „*Maskirala je svoju invalidnost kroz odijevanje, ali ne i u svojoj umjetnosti*“ Henestrosa (2018.)¹¹ Tehuanska nošnja za Fridu nije bila samo odjeća koju je nosila, nego se stopila sa njom. Izbor takve odjeće sa svim njenim benefitima, bio je način da sama sebi ali i svijetu pokaže gdje pripada, da pokaže svoju individualnost i da stekne priznanje za vlastiti rad u vrijeme kada su se umjetnice borile da budu priznate i prihvaćene, odvajajući se tako od svog supruga, poznatog meksičkog slikara i muralista. Na taj način je svijetu predstavljala svoju kulturnu baštinu, nasljeđe, politička uvjerenja i individualnost. Odabir odjeće je bio simboličan način stvaranja njenog identiteta kroz semiotičku kvalitetu odjeće i metaforička značenja kojima odjeća obiluje.

„*Pisac Carlos Fuentes opisao je da je Fridin dolazak u Palacio de Bellas Artes bio najavljen zveketom nakita te kako je svojom upečatljivom prisutnošću zasjenila cijelu palaču. [...] Njeni prijatelji su pak opisali kako je posebno pazila pri odabiru svakog odjevnog predmeta stilizirajući se od glave do pete koristeći najljepšu svilu, čipku, šalove i suknje.*“¹²

Vrlo važan događaj za prepoznavanje Fridinog modnog jezika dogodio se u listopadu 1937. kada se pojavila na naslovnici Vogue-a. Nakon toga osjetio se njen utjecaj u europskom svijetu mode gdje su neki dizajneri, poput Else Schiaparelli bili impresionirani njenom odjećom te ju koristili kao inspiraciju. Osim tradicionalne meksičke odjeće, Frida je posjedovala i etnografske predmete iz drugih država kao što su Gvatemala i Kina, ali i europske i američke modele bluzi.¹³

¹⁰ <https://www.nytimes.com/2018/06/15/fashion/frida-kahlo-museum-london.html>

¹¹ <https://www.nytimes.com/2018/06/15/fashion/frida-kahlo-museum-london.html>

¹² Henestrosa, C., *Appearances can be deceiving: The dresses of Frida Kahlo*, str 55.

¹³ Henestrosa, C., *Appearances can be deceiving: The dresses of Frida Kahlo*, str 57.

Zbog paralize i nesreće, Frida je tokom života bila podvrgnuta mnogim operacijama koje su njeno tijelo ostavile u vrlo lošem stanju. Fizička nemoć i rascijepanost zahtijevale su pomoć medicinskih i ortopedskih pomagala kako mi mogla samostalno hodati. Cijelo vrijeme je nosila gipsane ili kožne korzete koji su bili potpora njenoj oštećenoj kralježnici. Kao vizualna umjetnica nije dopustila korzetu da je okarakterizira kao invalida već ga je oslikavala i dekorirala predstavljajući ga tako kao vlastiti odabir i kao vrlo bitan komad odjeće koji je odabrala i ukomponirala u svoju odjevnu kombinaciju. Mnogi suvremeni dizajneri poput Jeana Paula Gaultiera su tu povezanost uzeli kao inspiraciju i polazište za interpretaciju Fridinog modnog izričaja.¹⁴

Slika 5. Izložba Frida Kahlo; Making her self up; V&A Museum; London 2018.

¹⁴ Henestrosa, C., *Appearances can be deceiving: The dresses of Frida Kahlo*, str. 57 i 107. www.museofridakahlo.org.mx

Slika 6. Izložba Frida Kahlo; Making her self up; V&A Museum; London 2018.

3. PODRAVSKA NARODNA NOŠNJA

Tipovi i varijacije narodne nošnje sa područja Podravine pripadaju panonskom tipu odjeće. Osnovne karakteristike odijevanja tog područja, posebice ženske nošnje, su slojevitost, materijali koji se koriste za izradu nošnje, način izrade i specifična oglavlja. Glavna odjeća, bilo ljetna ili zimska, izrađivana je uglavnom od domaćeg platna dok su se neki dodatni dijelovi izrađivali od sukna i kože. Predmete od platna izrađivale su i ukrašavale žene za sebe i svoju obitelj, dok su odjevne predmete od tvorničkih tkanina izrađivali majstori-krojači. Neki dijelovi nošnje kao što su muške hlače ili ženska suknja izrađivali su se od ravnih pola platna koje se spojilo i posložilo tako da ima veće ili manje nabore, dok je kod predmeta kao što je ženska bluza prisutan razvijeniji kroj nastao prema građanskoj modnoj odjeći što dokazuje da je u oblikovanju podravske nošnje bilo prisutno više izvora.¹⁵ Utjecaj građanske mode na odijevanje se pojavljuje krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Muškarci su već početkom 20. stoljeća preuzeli elemente gradskog načina odijevanja, no unatoč tome zadržali su poneki tradicionalni odjevni predmet koji su svakodnevno nosili. Žene su nešto duže ostale vjerne tradicionalnoj odjeći, ali su sve više počele nositi predmete od tvornički proizvedenih tkanina i primjenjivati nešto kompliciranije krojeve prilikom izrade odjeće.¹⁶

Svako mjesto ima svoje karakteristične značajke i ukrase po kojima se razlikuje od ostatka Podravine pa se tako izvorna nošnja iz Koprivničkog Ivanca ističe po svom unikatnom i jedinstvenom vezu, načinu krojenja suknje i izgledu tibetnog rupca, nošnja iz Novigrada Podravske značajna je zbog svog bogatog tkanja i ornamenata, dok su se osnovni odjevni predmeti nošnje iz Novog Virja izrađivali od finog *ruganog* platna, a neki dijelovi su ukrašeni bogatim motivima od crvenog pamuka. Valja spomenuti i poculicu iz Podravske Sesveta koja svojim ornamentima znatno odskače od poculica prisutnih u ostatku Podravine, a potječe još iz 19. stoljeća. Pokrivanje kose i glave udanih žena smatra se praslavenskim običajem koji ima magijsko značenje. Kosa se smatrala izvorom životne energije i trebalo ju je skrivati i štititi od zlih sila.¹⁷

Rugano platno – platno koje ima protkane bijele pamučne pruge

15 Benc-Bošković, K. 1986. str. 9-11

16 Tradicijsko tekstilno rukotvorstvo, 1998., str 11

17 <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/5679>

3.1. Tkanine i čipka

Podravska narodna nošnja ručno se izrađivala od domaćeg platna. Kao i u ostatku sjeverozapadne Hrvatske, platno se proizvodilo u domaćinstvu. Osnovni dijelovi nošnje, kao i druge potrebne tekstilije, izrađivale su se od lana i konoplje, no koristila se i kupovna pamučna nit. Lan i konoplja se uzgajaju na njivama. Nakon uzgoja pristupalo se daljnjoj obradi biljaka, pa se tako lan najprije tukao na nožnoj stupi zvanoj *tukača*. Taj proces bio je potreban da bi se sa stabljike uklonilo drvenasto vezno tkivo *pozderje*, nakon toga stabljike je ponovno bilo potrebno pročititi koristeći greben ili *mikač*. Paralelno sa tim procesom sortirale su se i niti ovisno o njihovoj kvaliteti. Sljedeći postupak bio je zapredanje pređe koje se vršilo pomoću kolovrata i preslice, postojalo je više vrsta preslice, a po etnološkoj tipologiji razlikuju se križni, kopljati i kopljasto lopatatski tip. Pređu je zatim bilo potrebno izbijeliti. Snovanje pređe radile su žene, a tkanjem platna ipak bavili vješiji tkalci. Prvotno je svako mjesto imalo nekoliko majstora tkalca koji su izrađivali golo platno ili platno sa jednostavnijim uzorcima. Uglavnom su se koristili uobičajenim šablonama. Žene koje su tkale unutar svog doma koristile su tradicionalne uzorke te su svojim platnima pokazivale svoju tkalačku vještinu. Vlastito stvaranje platna rezultiralo je raznim vrstama tkanja platna kao što su riblja kost ili rombovi, a prisutno je i dekorativno tkanje koje je prepoznatljivo zbog uvođenja obojenih niti u osnovu i potku. Osim vještom izradom platna, podravske žene su se isticale i vještom izradom veza i čipke. Kod veza su se koristili raznobojni konci, različite tehnike vezenja i vrste boda. U Podravini, kao i u nekim drugim krajevima Hrvatske, čipka se izrađivala pomoću drvenih batića. Na platneni jastuk, koji je bio ispunjen slamom ili pilovinom, položio se podložak preko kojeg su se vodili i ispreplitali batići sa lanenim ili pamučnim nitima tvoreći tako čipku raznih motiva. Za učvršćivanje niti koristile su se iglice. Čipka u Podravini je bila toliko razvijena da su žene mogle razlikovati ludbrešku, domaću i mađarsku čipku tj *špice* kako su je one nazivale. Domaćim špicama smatrala se ona čipka izrađena od deblje lanene niti, ludbreške špice su bile izrađivane od vrlo tankog lanene ili pamučne niti dok je mađarska čipka imala završetak u nekoj drugoj boji. Početkom 20 stoljeća čipka proizvedena pomoću batića polako se zamijenila heklanom čipkom, a danas je izrada čipke na batiće potpuno napuštena.¹⁸

¹⁸ Benc-Bošković, K. 1986. str 7-9

3.2. Muška narodna nošnja

Narodna nošnja muškaraca poprilično je bazična i stoji se od košulje, hlača, prsluka, pregače i šešira.

U Koprivničkom Ivancu su košulja *rubaća* i hlače *gaće* rađeni od grublje lanene, ponekad i konopljine tkanine. *Rubaća* se krojila od jedne pole platna, sa pregibom na ramenima i na sredini je imala otvor za glavu. Na vratom izrezu je porub širok 5 cm sa uvučenom uzicom pomoću koje se dobivaju nabori. Rukavi su krojeni od jedne pole platna i oko zapešća imaju široki porub u koji je također uvučena uzica za stezanje i dobivanje nabora. *Gaće* su široke, svaka je nogavica krojena od pola pole platna i ima sastavne šavove sa vanjske i unutarnje strane nogavica. U struku se stežu uzicom, a dužinom sežu do ispod koljena. Neizostavan dio svakodnevnog odjeće bila je i pregača *fertunj* koja se kroji od jedne pole platna i često se pojavljuje u tamnim bojama. Prsluk *lajbek* se izrađivao od crnog štofa, slabo ukrašen koncem u boji sa porculanskim gumbima. Dužinom seže do struka i podstavljen je lanenim platnom. Često u se komadi platna koji su ostali od krojenja ostalih predmeta, koristili za podstavljanje prsluka. Pusteni šešir su muškarci stavljali na glavu tek na dan vjenčanja. Do tada ne nose nikakva pokrivala za glavu. Obuća se nosila zimi i u svečanim prilikama. Nosili su crne čizme od svinjske kože, kasnije se pojavljuju i čizme od teleće kože. 30-ih godina 20. stoljeća se odjeća prilagođava građanskoj modi pa se nogavice sužavaju i uvode se zelene, crne i smeđe tkanine. Tradicionalni odjevni predmeti nosili su se svakodnevno pri obavljanju poslova, a za svečanije prigode nosila se građanska odjeća.¹⁹

Muška nošnja u Đurđevcu je također bila jednostavna. Sastojala se od širokih hlača *gaća* rađenih od domaćeg platna, košulje *robače* koja je sa prednje strane imala prorez od vratnog izreza do pola prsa i kopčala se sa 4 gumba te pregače zvane *fertun* ili *šulc* koja se izrađivala od domaćeg lanenog platna i obojana najčešće plavom bojom. Ljeti su na nogama nosili opanke, a zimi čizme. Za svečanije prigode su nosili prsluk *lajbec*, tanki kaput i *kožuh* podstavljen ovčjim krznom. Na glavi se nosi šešir *škrlak*. Utjecaj gradskog načina odijevanja se, u Đurđevcu, vrlo rano može uočiti jer su muškarci napustili nošenje *robače* i *gaća* još prije početka 1. svjetskog rata.²⁰

¹⁹ Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008., str 13-25

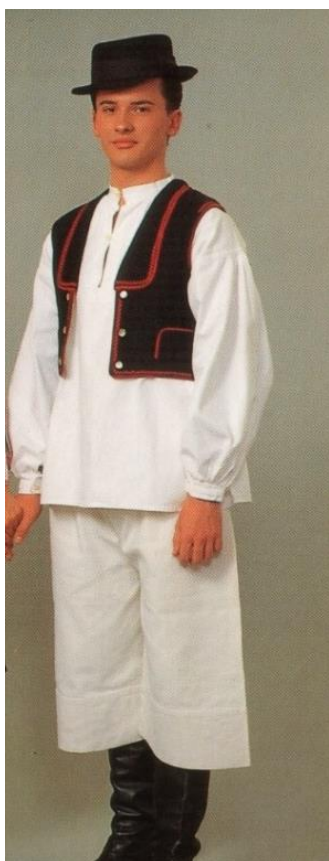
²⁰ Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008., str 21

Nošnja Novigrada Podravskega nije se nešto značajno razlikovala od nošnje prethodno opisanih mjesta. *Rubača* i *gaće* su također rađeni od domaćeg bijelog platna. *Gaće* su široke, sastavljane od nekoliko pola te dužinom sežu do ispod koljena. Nosili su prsluk ili kaput rađen od deblje tkanine tamnijih boja i dugu kabanicu zvanu *kepenjak*, koja se izrađivala od čoje svjetlijih nijansi, ima kapuljaču i ukrašena je tamnim trakicama različite širine. Oko vrata su vezali veliki svileni rubac, a na glavi nose šubar. Nakon završetka 1. svjetskog rata preuzima se gradska moda poput odijela koje se sastoji od hlača, prsluka i kaputa u kombinaciji sa rubačom i šeširom, a ponekad se nosi i kravata.²¹

Ni u Podravskega Sesvetama muška nošnja nije bila komplicirana. Muškarci su, kao i u ostalim mjestima, nosili široku *rubaču* rađenu od domaćeg platna i krojenu od dva dijela. Prednja strana je imala stajaći ovratnik i prorez za kopčanje koji se proteže do pupka. I na lijevoj i desnoj strani je bilo zašiveno 5 do 10 nabora. Stražnja strana je kod ovratnika bila nabrana. Rukavi su bili široki, sitno nabrani na ramenima. *Gaće* dužinom sežu do gležnja i rade se od domaćeg platna jedino je ovdje razlika u tome što su *gaće* bile plisirane. Radile su se dvije pole platna za svaki dan ili od četiri pole platna za svečanije prigode. U struku su se stezale pomoću trake zvane *svitnjak*. Kod nekih *gaća* su nogavice uz rub bile ukrašene špicama. Na *gaće* se nosio i plisirani *fرتون*, širine otprilike 70 cm, dužine preko koljena. Imao je utkane crvene niti i mrežasto ispletene ukrasne *frandje*. Nabori i na *gaćama* i na *fرتونu* su bili širine cca. 2 prsta. Na *rubaču* se nosi podstavljeni, crni, ponekad smeđi ili tamnoplavi, *lajbec*. Prednja strana je bila napravljena od štofa sa tri do četiri gumba za kopčanje. Stražnja je strana rađena od lastina, a ima i metalnu kariku za stezanje. Oženjeni muškarci su na glavi obavezno nosili crni, smeđi ili zeleni *škrļjak*. Stariji su nosili i šubare od ovčje kože. Za hladnog vremena nosili su debeli kaput. Ljeti su muškarci uglavnom bili bosi, tijekom zime i u svečanim prigodama bi nosili opanke ili crne kožne čizme.²²

²¹ Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008., str 25

²² Cugovčan, J., 2010. str 29-35

Slika 7. Muška narodna nošnja iz Koprivničkog Ivanca

Slika 8. Muška narodna nošnja iz Đurđevca; KUD Petar Preradović

Slika 9. Muška narodna nošnja Podravskega Sestva

3.3. Ženska narodna nošnja

Proučavanjem ženske nošnje iz više krajeva Podravine uočeno je nekoliko osnovnih odjevnih predmeta koji se gotovo uvijek pojavljuju. Najvažniji su košulja, podsuknja, suknja, pregača i oglavlje u obliku poculice ili rupca. U većini naselja se također nosila i marama trokutastog oblika sa resama poznata pod nazivom tibetni rubac, dok su neka mjesta imala i prsluk.

Redosljed oblačenja je sljedeći; prvo su se obule čarape i obuća, zatim se stavlja košulja preko koje idu podsuknja, suknja i veže se pregača. Ukoliko su sastavni dio nošnje marama i prsluk oni se sljedeći oblače. Marama se stavi oko vrata i preko ramena i prekriži se na prsima te se veže na leđima. Na maramu se stavlja prsluk. Prije stavljanja oglavlja potrebno je prvo počesljati kosu i složiti frizuru te se zatim stavlja oglavlje.²³

²³ Benc-Bošković, K., str 17

Oglavlje je bilo vrlo važno na ovom području jer je služilo kao zaštita od hladnoće, za ukrašavanje, ali i kao zaštita od uroka. Mnoštvo je izvora koji govore o simbolici kose i povezanosti iste uz spolnost. Postoje razna pravila o puštanju, skrivanju ili otkrivanju kose i takvim se postupcima želi zaštititi ženina plodnost. Kroz oglavlja se označavao i status, dob te stalež žene, no služilo je i kao izražavanje razlika između sela. Posebna pozornost pridodavala se svadbenim oglavljima jer je udaja bila velika prekretnica u životu žena i njome se mijenjao njen status. Za panonsko područje su karakteristična oglavlja u obliku poculica i raznih vrsta marama koje potječu još iz razdoblja kasne gotike/ rane renesanse.²⁴

²⁴ Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008., str 9

3.3.1. Durđevac

Ženska narodna nošnja grada Đurđevca je tijekom 20. stoljeća bila pod velikim utjecajem građanskog odijevanja. Karakteristična je po upotrebi kupovnih tkanina, a krojevima je prilagođena seoskom okruženju i načinu života. Nošnja je vrlo slojevita i može se podijeliti na rublje i glavne odjevne predmete.

- a) podsuknja *fojnica*
- b) potkošulja *košula*
- c) bluza *pleček*
- d) suknja *sukna*
- e) pregača *fortun*
- f) poculica
- g) marama

Fojnica se radila od nekoliko pola domaćeg platna i bogato se nabrala u struku. Na gornji rub je imala prišivenu traku pomoću koje se vezala oko struka. Donji rub podsuknje ukrašen je bijelim vezom sa motivima *cakni* i cvijeća. Za blagdane se ispod *fojnice* nosila i dodatna, kraća podsuknja da bi se silueta žene dodatno proširila. *Košula* krojena od jednog komada platna koje se preklapilo na pola. Na sredini se napravio otvor za glavu. Vratni izrez sa prednje strane je bio trokutastog ili kvadratnog oblika i ukrašen sitnim motivima koji su rađeni tehnikom šlinganja ili toledo. *Košula* koja se nosila ljeti je imala samo porubljene otvore za ruke dok je zimska imala našivene rukave ukrašene vezom ili čipkom oko zapešća. *Pleček* je bluza izrađivana od domaćeg platna, široko krojena da bi se kasnije, prilikom šivanja, moglo napraviti što više nabora. Sa stražnje strane, na gornji dio leđa, najčešće se umetao komad tkanine širine 10ak cm kako bi se i na leđima dobili nabori. Sa prednje strane su dodatno ukrašene prošivima, naborima tj. *faldama* i gumbima. Vratni izrez je bio zaobljen ili u obliku slova V.²⁵ *Sukna* je duga *nafaldana* tj nabrana suknja koja dužinom seže do gležnja. Sastoji se od pojasnice širine 5 cm, suknje sa naborima i donjeg poruba. U pojasnicu su bile ušivene dvije vrpce kojima se suknja jednom omotala oko struka i zavezala, a ispod pojasnice, po sredini suknje, bio je napravljen rasporak da bi se suknja mogla lakše obući. Suknja je gotovo cijelom svojom širinom bila nabrana osim na prednjem dijelu.

²⁵ Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008., str. 17-18

Donji rub suknje dovršen je obrubom širokim 5-6 cm izrađenim od lastina ili baršuna. Žene su na suknjama uglavnom same radile nabore. Smatra se da su se suknje od domaćeg platna nosile prve, no pojavom tvorničkih materijala u drugoj polovici 19. stoljeća prelazi se na suknje od kupovnih tkanina u boji. Materijali su bili jednobojni uglavnom sa cvjetnim uzorcima. Kako je žena bila starija tako je i mijenjala boju suknje od svijetlih i žarkih boja do crne. Svečane suknje izrađivale su se od crvenih, plavih ili crnih vunениh tkanina, baršuna ili pliša. Crvena i plava su se nosile u svatovima i na Cvijetnicu, a crna za vrijeme korizme, na dan Svih svetih i za sprovode. Nakon drugog svjetskog rata popularni su postali sintetički materijali koji su zamijenili tradicionalne jer su se lakše održavali.²⁶ *Fortun* je pregača krojena od jednog komada tkanine širine 140 cm. Sa svake strane ima po 3 ili 4 nabora koji su fiksirani trakom koja se prišivena na gornji rub. Donji rub ima ukrašeni porub širine 10ak cm. Dužina *fortuna* odgovarala je dužini suknje.²⁷

Slika 10. Ženska i muška narodna nošnja iz Đurđevca; KUD Petar Preradović

²⁶ <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/13249>

²⁷ Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008., str 18

Poculica je oglavlje krojeno od 4 dijela. Stražnji dio je četvrtastog oblika, sa lijeve i desne strane se nalazi po jedan *klin* i prednji dio pravokutnog oblika. Donji dio imao je široki porub u koji je uvedena traka pomoću koje se poculica stezala da bi što bolje pristajala uz glavu. Imala je podlogu od deblje pamučne tkanine tamnijih boja. Poculica za svaki dan se izrađivala od pamučnog lastina, bila je lišena veza i ostalih ukrasa. Koristila se kao zaštita od hladnoće i nosila se isključivo ispod marame. Svečanije poculice rađene su od atlas svile ili svilenih traka. Bile su ukrašene metalnim i staklenim pločicama te sitnim vezom sa motivima cvijeća crvene, plave ili ljubičaste boje. Na takvu poculicu stavlja se traka tvorničke izrade sa našivenim cvjetnim uzorkom koja se veže u veliku mašnu. Bilo je točno određeno tko i kada nosi takvu poculicu. Za vrijeme vjenčanja, na prvi svadbeni dan su ju nosile kume, dok ju je mladenka nosila drugog svadbenog dana i prvu nedjelju nakon vjenčanja prilikom održavanja nekih svadbenih običaja.²⁸

Slika 11. Poculica iz Đurđevca

²⁸ Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini, 2007., str 43

Slika 12. Poculica sa mašnom; KUD Petar Preradović

Marama je još jedan bitan element nošnje. Postoji više vrsta marama i svaka od njih se nosi u točno određenim prilikama. *Šamija* je marama namijenjena za bitne svečanosti.²⁹ „Za odlazak na obične nedjeljne mise nosile su se tibetica (rubac od tanke vunene tkanine), svilnaša (od svile ili vezen svilom) na Josipovo, Đurđevo, Vuzem i Trojake, a za Božić i ostale zimske blagdane plišejnaka (od baršuna).”³⁰

Vojnenec ili *vojnenak* je velika, pletena, vunena marama koja na rubovima ima rese. Kao i ostale vrste marama, nosio se preklapljen u obliku trokuta. Iako se ne smatra dijelom tradicionalne narodne nošnje, sastavni je dio ženske odjeće u prvoj polovici 20. stoljeća. Šira strana prekrivala je glavu ili ramena, a rubovi su se preklapali na prsima i mogli su se omotati struka te vezati na leđima. Prisutan je bio u raznim bojama i uzorcima. Razlog zbog kojeg se nije smatrao dijelom narodne nošnje je to što nije bio ručno izrađen od domaćeg materijala nego je kupovni, a samim time prisutan i u drugim mjestima u Podravini ali i susjednoj Mađarskoj.³¹

²⁹ Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini, 2007., str 45

³⁰ <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/6998>

³¹ <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/9844>

Kada se govori o oglavljima, važno je spomenuti i frizure. Djevojčice su imale dugu kosu koja je bila začesljana uz glavu, razdijeljena po sredini i spletena u 2 pletenica *fute* sa stražnje strane. *Fute* su se na zatiljku formirale u okruglu punđu zvanu *punt*. Frizura udanih žena se razlikovala jedino po stiliziranju prednjeg dijela. Sa lijeve i desne strane su se odvojili pramenovi koji su se oblikovali namatanjem na prst od sredine čela do uha. Mlade djevojke prije udaje uglavnom ne pokrivaju kosu. Nosile su marame jedino za vrijeme obavljanja posla u polju.³²

3.3.1.1. Đurđevački narodni vez

Tijekom zimskih mjeseci, kada nije bilo posla u polju, žene su se bavile tkanjem i vezenjem. Najviše su se ukrašavali odjevni predmeti ali i ostali tekstil za kuću kao što su stolnjaci, *vankušnice* (jastučnice), *feringe* (zavjese) i drugo. Umijeće vezenja i tkanja prenosilo se s koljena na koljeno, a djevojčice su uglavnom od desete godine počele učiti tehnike od svojih majki i baka. Vezlo se na lanenom ili konopljinom platnu. Pomoću indigo papira nanosile su osnovu veza i razne mustre (motive). Najzastupljeniji su bili motivi cvijeća, vitice vinove loze, ruže, grožđe, itd. Motivi su imali i simboličko značenje pa je tako „*ruža predstavlja djevojku, a cvijeće i grane simboli su mladosti*“³³ Najdominantnija boja veza bila je crvena kao simbol mladosti, veselja, plodnosti, a vjeruje se i da štiti od uroka i privlači sreću. Prisutna je i modra boja, a vez se radio svilenim ili pamučnim koncem, ponekad i crnom vunom. Najpoznatije vrste veza đurđevačkog kraja su : *našivavajne* (pomoću križića, tzv. pokrstica), *šlingajne*, *rišelje*, *toledo* i *jeklajne* (kukičanje). Osim vezenjem, platna su se ukrašavala i na tkalačkom stanu tehnikama zvanim *duplajne* i *na prebor*.

³² Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini, 2007., str 45

³³ <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/6183>

Slika13. Đurđevački vez na kućanskom tekstu

3.3.2. Koprivnički Ivanec

Nošnja Koprivničkog Ivanca karakteristična je za sela koja pripadaju župi Koprivnički Ivanec. Specifičan način odijevanja zadržan je sve do sredine 20. stoljeća. Svečana ženska nošnja Koprivničkog Ivanca sastoji se od sljedećih dijelova:

- a) podsuknje *pocuknjenke*
- b) bluza *pleček*
- c) suknja *robača*
- d) pregača *frtun*
- e) pojas
- f) bijela marama *peča*
- g) trokutasta marama *robec našitak*
- h) trokutasta marama *tibetni robec*
- i) prsluk *kožulec*
- j) ukrasna kopča *ivanjska iglica*
- k) ogrlica *kraluši*
- l) maramica *ropček*
- m) poculica

Slika 14. Ženska i muška narodna nošnja iz Koprivničkog Ivanca; DIF Koprivnički Ivanec

Pocuknjenke su nabrane podsuknje rađene od lanenog ili pamučnog platna. Bogato nabrane na području kukova i na donjem rubu ukrašene šlingom. Nosile su se dvije ili tri.³⁴ *Pleček* je košulja izrađena od tvorničkog pamučnog materijala i kroji se iz više dijelova po uzoru na građansku modu. Stražnja strana se izrađuje od 2 dijela i posložena je u sitne nabore dok se prednja kroji iz 3 dijela. Stajajući ovratnik širine 1,5 cm na sebi ima ušivenu ukrasnu traku kao i prednji dio na kojem se traka nalazi uz sastavne šavove. Široki rukavi su sa vanjske strane bogato ukrašeni vezom i posloženi u nabore koji su fiksirani manžetom širokom 2,5 cm. *Robača* je suknja za čiju se izradu upotrebljava laneno, konopljino ili pamučno platno. Izrađena je od više jednakih pola i bogato je nabrana. Na prednjoj strani ima rasporak duljine 20 cm. Dužinom seže do polovine listova. *Frtun* je pregača izrađena od crnog glota krojena iz jednog komada. Tkanina je složena u nabore koji su pridržani pasicom i pri dnu je ukrašena vrpčama u obliku cik-cak linija. *Peća* je bijela marama u obliku trokuta izrađena od tvorničke čipke.³⁵ *Robec našitak* je velika marama trokutastog oblika izrađena od čoje, pliša ili lastina. Na rubovima je ukrašena vezom, tvorničkom trakom i velikim vunanim omčama koje se nazivaju *štrancli*. *Tibetni robec* je također marama trokutastog oblika na čijem se rubu nalazi bodura sa cvjetnim motivima i vuneni *štrancli*. Dolazi u nijansama crvene ili ljubičastoj boji.³⁴ *Kožulec* je prsluk od crnog materijala koji svojom dužinom seže do područja iznad struka. Prednja strana krojena je iz dva jednaka dijela sa dubokim vratnim izrezom. Stražnja strana se također kroji iz dva jednaka dijela. Bogato je ukrašen ukrasima od tvorničkih vrpci raznih boja, a na rubovima ima ukrase od umjetnog krzna. *Kraluši* naziv za ogrlicu od raznobojnih kuglica u više nizova.³⁵

³⁴ Kotur-Jakupić, Horvat, 2018. str 6

³⁵ Benc- Bošković, K, 1986. str 15-16

Poculica je vrsta oglavlja izrađena od pamučnog platna, iskrojena od 3 dijela. Središnji dio je u obliku trapeza, a na bočnim stranama su 2 manja trokutastog dijela zvana *klini*. Cijelom površinom je ukrašena vezom koji se radi bez predloška i veže se od središta prema vanjskim rubovima. Sastavni dio poculice su i *špice* tj. kukičana čipka širine 6 cm koja obrubljuje poculicu. Frizura je bila vrlo važan element oglavlja i bilo je bitno da bude posebno stilizirala kako bi poculica što bolje pristajala uz glavu. Poculicu su žene počele nositi nakon udaje. Do tada im je kosa bila razdijeljena po sredini i ispletena u dvije pletenice na potiljku. Nakon udaje se djevojkama kosa na potiljku omata oko metalne žice, kružnog ili rombastog, oblika zvane *kofrtalo*. Zbog komplicirane izrade i potrebnoj pomoći prilikom izrade, ova se frizura radila jednom tjedno, a svako jutro bi se mokrim rukama zalizao prednji dio. Za zaglađivanje kose se također koristila i voda sa šećerom.³⁶ U oglavlje se još ubrajaju i *potšpice* tj platnena traka koja se veže oko glave i svilena traka ukrašena cvjetnim motivima i sjajnim metalnim pločicama koja se naziva *pantlin*.

Slika 15. Poculica iz Koprivničkog Ivanca; DIF Koprivnički Ivanec

Na području Koprivničkog Ivanca se marama nisu često nosile, no neke su životne situacije to zahtijevale. *Peče* je marama od bijelog tila sa izvezenim biljnim elementima uz rub i nosila se u crkvi za vrijeme vjenčanja. Marama se stavljala na poculicu, a nosila ju je osoba u ulozi *pod snehalje* tj kume. *Šamulin* je marama slična *peči* koju je, drugog svadbenog dana, nosila mladenka. Starije žene su u svečanim prigodama nosile maramu od glota koja se zove *robec*.³⁷

3.3.2.1 Ivanečki vez

Ivanečki vez karakteristični za sela koje obuhvaća župa Koprivnički Ivanec. Poseban je zbog svoje kombinacije boja i jedinstvenih motiva, a nastao je kao rezultat vještih vezilja koje su svojom tehnikom i kreativnosti ukrašavale nošnju Koprivničkog Ivanca. „*Prema boji, motivima, tehnicima ukrašavanja, umijeću izrade na materijalu, vrsti konca i tekstilne podloge za navez, ivanečki vez bio je i pokazatelj statusa žene u zajednici-radi li se o djevojci, mladenki, mladoj ili starijoj ženi, odnosno je li imućnija, tj. žena boljeg ili lošijeg imovinskog statusa.*”³⁸

Izvodi se prema strogo određenom obrascu koji je dio tradicijskog nasljeđa. No, unutar tog obrasca postoje varijacije u odabiru boja, motiva i tehnika kojima vezilja može pokazati svoje znanje i vještinu. Vez je prilagođen tekstilnoj podlozi, obliku predmeta i njegovoj funkciji. „*Na rukavima plećka izveden je u vodoravnom nizu, ritmičnom izmjenom grupe motiva (a-b-c ili a-b) te, kao i na ropcu, ponavljanjem istog motiva u jednoličnom vodoravnom nizu (a-a-a-a...), dok je na poculici naglasak na središnjem motivu, kruni sa simetričnim odnosom elemenata (a-b-c-b-a).*” Zbog ovakvog redoslijeda ponavljanja motiva vez je u konačnici simetričan, a prostor između motiva uvijek je ispunjen sitnim detaljima što ukazuje na prisutnost *horror vacui*-a. 2011. godine Ministarstvo kulture Republike Hrvatske uvrstilo je ivanečki vez u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.³⁹

³⁷ Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini, 2007. str 17

³⁸ Kotur-Jakupić; Horvat, 2018., str 4

³⁹ Kotur-Jakupić; Horvat, 2018., str 5

Vez se izrađuje na istom materijalu koji se koristi za izradu odjevnog predmeta. *Pleček* se izrađuje od platna bijele boje pa se tako i vez izrađuje na tom materijalu dok se *poculica* i *robec* izrađuju od glota i čoje. Za izradu je potrebno odabrati kvalitetan konac koji neće otpuštati boju i izbljediti. Zastupljeni su konci u sedam boja: crvenoj, bijeloj, plavoj, zelenoj, narančastoj, ljubičastoj i crnoj. Crvena je najdominantnija i najzastupljenija te se pojavljuje u svim svojim nijansama, od jarkih i svjetlijih do zagasitih i tamnijih. Prilikom izrade veza potrebno je poštovati i zadana pravila vezana uz slijed boja ovisno o motivu koji se izrađuje.

Trobojni redosljedi: Crvena-bijela-plava; crvena-bijela-ljubičasta i crvena-narančasta-zelena

Dvoredi redosljedi: bijela-plava, bijela ljubičasta, narančasta-zelena, narančasta-crvena, bijela crna, crvena crna, narančasta crna.⁴⁰

Slika 16. Ivanečki vez na poculici; DIF Koprivnički Ivanec

⁴⁰ Kotur-Jakupić; Horvat, 2018., str 12-13

Slika 17. Vez na rukavu plečka; DIF Koprivnički Ivanec

3.3.2.1.1. Vrste boda

Napomena Zbog neiskustva i nepoznavanja izrade veza, opisi i slike su preuzeti iz priručnika Ivanečki vez- izvorni vez Koprivničkog Ivanca sa stranica 10 i 11. (Kotur-Jakupić; Horvat, 2018.)

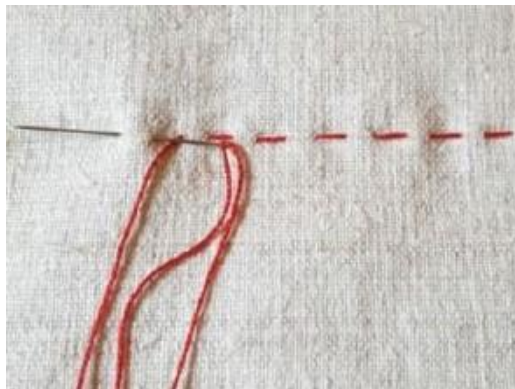
Kod izrade motiva ivanečkog veza razlikuje se vez pismom i vez brojem. U vez pismom ubrajaju se pečki vez, ravni bod, zrnčani bod, ovijenac, lančanac, bod obametom i plosni bod, dok se u vez brojem ubrajaju tehnike izrade križićima i plosnim vezom brojem.

Pečki vez - „Bod koji se radi s lijeva udesno i odozdo prema gore. Iгла se zabode na lice platna i njome se pokriva trećina motiva zabadajući niti jednu do druge tako da konac ostane ispod igle. Zatim se konac prebaci na drugu stranu, preskoči se trećina motiva u sredini te se prekrži sa koncem koji se nalazi na drugoj strani motiva. Nakon toga igla se zabode u zadnju trećinu motiva. Na naličju je trećina u sredini prazna, dok se s gornje si donje strane vide gusto zbijene niti jedna do druge.”

Slika 18. Pečki vez

Ravni bod - „, veze se tako da se konac ostavlja na istoj strani igle. Koristi se za obilježavanje prostora u koji se veze motiv *steze*“

Slika 19 Ravni bod

Zrnčani bod - „, izvodi se s desna ulijevo tako da se igla zabode s gornje strane tkanine prema dolje, izvuče, vrati na desno i ubode u završetak prethodnog boda te ponovno s donje strane provuče na gornju stranu tkanine. Bodovi u prilično stisnutim redovima dolaze naizmjenice, a razmak između jednog i drugog odgovara veličini jednog boda.“

Slika 20. Zrnčani bod

Ovijenac - „ukrasni bod koji se izvodi kao rijetko ili gusto zbijen. Izvodi se slijeva udesno, igla se zabada tako da niti leže ispod vrha igle"

Slika 21. Ovijenac

Lančanac – „*Racina steza* temeljni je omčasti bod. Kod izrade boda konac se vrškom igle oblikuje u omčicu koja se pridržava lijevom kažiprstom i pričvrsti iglom tako da zahvati jednaki dio tkanine"

Slika 22. Lančanac

- „Prepikavanje se veze tako da se u svaku omču racine steze igla zabode na polovicu ili preko cijele omče koncem druge boje."

Slika 23. Prepikavanje

Obamet- „ kod obameta palcem lijeve ruke pridržava se nit, igla se ubode prema dolje okomito tako da nit dođe ispod igle. Bodovi moraju biti na istoj visini i imati ujednačeni razmak. Njime se pokriva površina motiva."

Slika 24. Obamet

Plosni bod - „bod kojim se gusto prekriva površina nekog dijela motiva. Veze se tako da se niti zavadjaju jedna do druge, a isto nastaje i na naličju tkanine. Gusto izveden plosni bod u dva ili tri sloja jedan preko drugog u obliku točke naziva se naziva se točkanje. Točkanje je prisutno u sredini većine vezenih motiva i zasebno na *ropcima* i *frtunima*"

Slika 25. Plosni bod

Križići – „ dva ili više boda koja se međusobno križaju na različite načine. Križići su podloga za steze, a mogu biti rastegnuti (prepletenac) i dvostruki križići koji su prepleteni dvostrukom niti"

Slika 26. Križići

- Preplitanje nastaje tako da se kod izrade boda kod steze suprotni vrhovi križića povezuju ili prepliću koncem s jedne i druge strane. Igla se bude odozgo prema dolje"

Slika 27. Preplitanje

Plosni vez brojem - ,, poznat je u Podravini i pod nazivom *vez koji imitira tkanje*. Veze se s lijeva udesno, brojanjem niti i zabadanjem niti jedna do druge u gusto zbijenim redovima koji pokrivaju površinu tkanine"

Slika 28. Plosni vez brojem

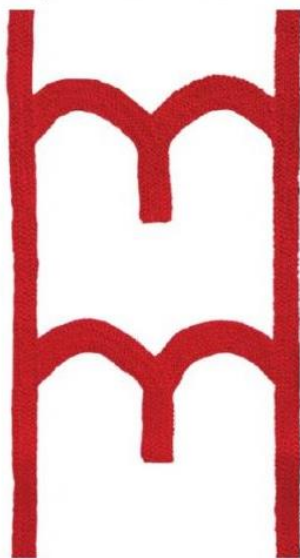
3.3.2.1.2. Motivi

Rukav plečka, poculica i robec našitak su tri predmeta narodne nošnje koja su ukrašena vezom. Kako je ranije napomenuto vez se prilagođava obliku i funkciji odjevnog predmeta pa tako postoje i razlike između veza na rukavu, na poculici i onog na marami. Ono što je karakteristika veza na rukavu je staza unutar koje se nalaze drugi motivi, a dobije se preklapanjem materijala. Vez se izrađuje okomito od donjeg ruba rukava prema gornjem. Prvo se izvezu *steze* između kojih se našiva odabrani motiv a iznad njega se ulijevo i udesno naprave lukovi koji se spajaju

sa *stezama*. Lijevo i desno od glavnog motiva zatim se ušivaju dodatni motivi i na posljjetku se ispunjava preostali prazni prostor. Kod *poculice* opet vrijede druga pravila. Kako se ona sastoji od 3 krojna dijela prvo se veze središnji dio. U sredini se našije kruna, oko krune se nalaze parovi motiva koji se izrađuju sve do ruba, pritom se treba paziti da lijeva i desna strana budu simetrične. Vez na marami se nalazi uz kraće stranice i izrađen je u obliku deblje ili tanje trake koja paralelno prati rub marame, a u kutu iznad linija ima izvezen zasebni motiv.

a) Motivi na rukavima i poculicama

Steze i loncoki – osnovni motiv veza na rukavu koji služi za organizaciju izgleda i motiva, sastoji se od 2 staze koje dijele rukav na 3 dijela. Između njih se u pravilnim razmacima nalaze *loncoki*. *Loncoki* su 2 simetrična luka koji se spajaju sa *stezama*. Prostor između lukova se ispunjava drugim motivima

Slika 29. Motiv steze i loncoki sa rukava

Vurica- jedan od najzastupljenijih motiva veza, najčešće se pojavljuje na rukavima bluze, no ima ga i na *poculicama*. Okruglog je oblika i u raznim kombinacijama boja no središte mu je uvijek crvena točka koju obavijaju vijenci drugih boja dok je vanjski rub uvijek crveni

Slika 30. Varijacije motiva vurica

Ružica – crveni ili višebojni cvjetni motiv koji se uglavnom nalazi na rukavima ili poculici. Cvijet sa 6 latica se našiva na rukav dok se na poculicu našiva cvijet sa više latica i jednim listićem djeteline. Latice su okružene sa vijencima od kojih je zadnji uvijek crvene boje

Slika 31. Motivi ružica

Detelina – Motiv rombastog oblika u čijem se središtu nalazi narančasta točka okružena sa nekoliko vijenaca na koje se nastavljaju 4 listića djeteline koji uvijek dolaze u istom redoslijedu boja. Katkad se izdvoji jedan listić djeteline i našije se u kombinaciji sa nekim drugim motivom. Najčešće se nalazi na poculicama ili u rjeđim slučajevima, na marami.

Slika 32 . Detelina

Srce – pojavljuje se zasebno ili kao dio nekog drugog motiva te na središtu poculice. Uglavnom je višebojan no pojavljuje se i cijeli u crvenoj verziji. Središte motiva je maleno srce koje okružuju veća srca u raznim bojama

Slika 33. Motivi srca

Ljiljan – motiv koji oblikom podsjeća na potkovu. Centar motiva je dugoljastog oblika i određenog slijeda boja. Oko središta se nalazi 7 do 11 kružića te na vrhu jedan listić djeteline.

Slika 34. Motivi ljiljana

Žito – sitniji motiv koji je sastavljen od stabljike oko koje je našiven neparan broj vlati (5, 7 ili 9) od kojih se jedna nalazi na vrhu, a ostale su u parovima raspoređene sa obje strane stabljike. Kod ovog motiva je bitno da vlati sa lijeve i desne strane stabljike ne budu našivene istim slijedom boja nego da se izmjenjuju.

Slika 35. Žito

Tratinčica – Također sitniji motiv sličnog izgleda kao i žito jedino što djetelina na vrhu stabljike ima našiven cvijetić umjesto vlati

Slika 36. Tratinčica

Tulipan – najbogatiji i najraznovrsniji motiv. Ovalnog je oblika te dolazi u mnoštvo verzija, od manjih i jednostavnih do većih i kompliciranijih sa puno detalja i elemenata sa drugih motiva. Sastoji se od dva osnovna dijela; jedan je okruglastog ili izduženog oblika ispunjen raznim motivima poput srca, ružica, potkova ... drugi dio je u obliku vitica koje izlaze iz središta tulipana i simetrično su uvijene sa obje strane.

Slika 37. Tulipani

Kruna – motiv koji se nalazi u središtu poculice kao samostalan ili u paru. Najčešće to budu tulipani no mogu biti i djetelina ili vurica. Kod motiva krune, vitice se mogu nalaziti i sa gornje i sa donje strane motiva, ako su samo sa donje strane onda se na gornjoj nalazi list djeteline, a sa lijeve i desne strane su motivi žita ili dijelovi ružica, itd.

Slika 38. Motivi krune sa poculice

Motivi za ispunjavanje prostora su maleni motivi ili određeni elementi većih motiva koji se koriste za ispunjavanje prostora među glavnim motivima veza. U tu svrhu se koriste već spomenuti motivi žita i tratinčice kao i krugovi tj. *kolobari*, srčeka, listovi djeteline, vitice tj *frke* koje mogu biti simetrične, jednobojne ili višebojne, itd.

b) Motivi na maramama

Robec našitak je crna marama koja, paralelno uz svoje kraće stranice, ima izvezene cvjetne motive. Sa unutrašnje strane, iznad vrha marame, nalazi se samostalni motiv ili skupina određenih motiva. Rub veza može biti obavijen uskom čipkanom ili tvorničkom trakom kod bogatije vezenih marama. Osnovni motiv koji krase marame su velike i male crvene ruže. Ostali motivi koji se pojavljuju su čičak, livadno i poljsko cvijeće, tratinčice, ivančice, hrastov list, različak, itd. Livadno i poljsko cvijeće te hrastov list sitno su izvezeni i imaju ulogu popunjavanja prostora između glavnih motiva ruža ili čička.⁴¹

Slika 39. Prikaz motiva cvijeća sa marame

41 Kotur-Jakupić; Horvat, 2018., str 13-31

3.3.3. Novigrad Podravski

Nošnja iz Novigrada Podravskog posebna je zbog drugačijih krojeva i zbog upotrebe tvorničkih materijala u puno većoj količini nego u ostatku Podravine. Bluza *surčica* se najčešće izrađivala od plave ili crne atlas svile i bogato je ukrašena prošivima, naborima, svilenim trakama i čipkom. Izrađivana je prema strogo zadanom kroju: 2 prednja dijela i leđni dio krojeni su u obliku zvona što znači da je bluza na prsima i u gornjem dijelu leđa uža, a u području struka šira. Prednji dijelovi se spajaju pomoću sitnih gumbića ili kvačica koje su skrivene čipkom ili malenim volanima. Rukavi na *surčici* su dugi, uski i bogato ukrašeni uz donji rub. Ovdje su žene nosile nekoliko podsuknji koje su izrađene od domaćeg lanenog platna, bogato nabrane u struku i uz donji rub ukrašene čipkom ili vezom. Na podsuknje se oblači suknya izrađena od svile ili vunenog štofa, dužinom je sezala do gležnjeva i bila je sitno plisirana (*narancana*). Na suknju se nosila pregača *frtun* od svile koja dužinom prati suknju i uz donji rub je ukrašena je čipkom iste boje. Osim već opisane *surčice*, žene su nosile i bluze krojene pod utjecajem građanske mode, od svile i baršuna koje prate liniju tijela. Nakon 1. svjetskog rata nose se bijele bluze ukrašene čipkom i bogato nabrane oko struka. 30-ih godina 20. stoljeća se javljaju mnogi noviteti u krojenju i tkaninama koje se koriste za izradu odjeće. Nose se bluze na *pintu* i suknje *morenke*. Bluza na *pintu* je šivana od svilenih tkanina raznih boja, ovisno o dobi žene. Kroji se od 2 prednja i 1 leđnog dijela koji su široki i u donjem dijelu imaju prišivenu traku širine 5 cm koja služi za stezanje bluze u stuku. Gornji dio bluze ukrašen je prošivima, naborima i vezom. Suknje *morenke* i pregače izrađivani od iste tkanine zvane *more svila*. Boje odjevnih predmeta su se prilagođavale dobi i statusu žene. Mlade žene nose ružičaste, crvene, svijetlo zelene i svijetlo modre *morenke* dok su starije žene nosile tamno zelene, modre, smeđe i crne *morenke*. Od obuće su nosile visoke cipele na vezanje ili lagane otvorene cipele *firtle* sa 1 ili 2 remenčića.⁴²

Od oglavlja su se nosile poculica koja se izrađuje od donje podloge za kapicu, gornje podloge i ukrasa. Donja je podloga krojena u obliku četverokuta ili ovalnog oblika od pamučnog ili lanenog platna najčešće bijele boje. Na to se prišivao gornji dio od pliša, atlas svile ili tanke vunene tkanine cvjetnog uzorka koji se dodatno ukrašavao. Gornja podloga je najčešće bila bijela ili ružičasta i na nju su kružno prišivene svilene ukrasne trake *pantlini*, uska čipka *špice* i ukrasi od tanke žice *foruše*.

42 Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini, 2008. str 23-25

Pantlini i *špice* bogato su se nabirale i ispreplitale, ali su slijedile oblik podloge. *Foruša* se prišivala na poculicu oblikovana u cvijetiće i u velikim količinama kako bi se ukrasi tresli kad je mladenka plesala. Špice koje se koriste za ukrašavanje su bile isključivo bijele, a trake ružičaste, modre ili bijele. Poculice su nosile samo mladenke drugog svadbenog dana i to prilikom izvođenja određenih svadbenih običaja.

Kao i u ostatku Podravine djevojčicama se kosa nije skraćivala. Svakodnevno se češljala u jednu pletenicu dok je nedjeljom bila ispletana u 2 pletenice. Nedjeljna frizura je često bila ukrašavane i ukrasnim trakama bijele, crvene ili roze boje. Takve frizure su djevojčice nosile sve do završetka 4. razreda kada počinju ulaziti u razdoblje djevojaštva. Djevojke i mlade žene su nosile kosu sa razdjeljkom po sredini ili na jednu stranu. Svakodnevna frizura je bila zategnuta i zaglađena, dok se za nedjeljni odlazak na misu i svečane prigode kosa oblikovala u velne. Za izradu velni bila je potrebna vještina. Velne ili u tom kraju *cakline* su se često ukrašavale metalnim ukosnicama sa cvjetićima ili zvjezdicama. Straga je kosa bila ispletana u jednu ili dvije pletenice *kite* koje su se na zatiljku umatane u punđu kružnog oblika zvanu *kofrljin*. Starije žene su kosu dijelile po sredini i plele ju u dvije pletenice pozicionirane iznad uha i oblikovane u *kofrljin*. Prije udaje djevojke kosu nisu pokrivala, osim pri obavljanju radova u polju kada se kosa štitila pamučnom maramom. Udajom dolazi i obaveza pokrivanja kose, a u Novigradu se za to koriste razne vrste marama koje se biraju ovisno o godišnjem dobu, prilici, godinama žene i o materijalnom statusu. Mladenka je, prve nedjelje nakon svadbe, na misu nosila *svilnjak*, maramu od bijele svile koju je kao vjenčani dar dobila od krsne kume. U drugim prilikama su se nosile svilene marame ružičaste, modre, zelene ili smeđe boje. Crne marame su se nosile u vrijeme žalosti, a nosile su je i starije žene. *Svilnjak* se vezao ispod brade, a način vezanja i oblikovanje marame iznad čela je bio točno određen i po njemu su se žene iz Novigrada razlikovale od žena iz drugih sela. Za odlazak u crkvu i druge svečane prilike žene su nosile marame od vunene ili pamučne tkanine, različitih boja koje su se kombinirale sa ostalim odjevnim predmetima, najčešće ukrašeni geometrijskim ili stiliziranim cvjetnim uzorkom u drugoj boji. Kod kuće su se nosile *šamije* izrađene od tanje pamučne tkanine, najčešće crvene boje, sa sitnim cvjetnim uzorkom koje su se vezale na zatiljku da ne bi smetale pri obavljanju posla i ljeti tokom visokih temperatura. Takav način nošenja oglavlja bio je karakterističan za žene u 20 st. koje se nisu strogo držale pravila pokrivanja kose. Starije generacije žena su svakodnevno nosile marame i posebne kape zvane *kapa spoda*. Nosile su se ispod marame. Kada su bile kod kuće nisu nosile kapu, samo maramu. Izrađivale su ih same.

Deblje tkanine za zimu i tanje pamučne za ljeto. Kapice su osim kao zaštita od hladnoće služile i za zaštitu *svilnjaka* koji se nije smio prati da ne bi izgubio čvrstoću.⁴³

Slika 40. Narodna nošnja Novigrada Podravskog; KUD Delovi

Slika 41. Narodna nošnja Novigrada Podravskog; KUD Delovi

43 Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini, 2007. str 21-25

3.3.4. Podravske Sesvete

Svakodnevna nošnja žena iz Podravske Sesvete se sastojala od široko krojene bluze *opleček* rađene od domaćeg platna. *Opleček* je nabran oko vrata i imao je kratke rukave. Za ovo područje je karakteristična još jedna vrsta *oplečka* koja se nosila u svečanim prilikama. Svečani *opleček* je bio usko krojen sa uskim rukavima do lakta ili preko lakta. Naprijed se kopčao od vrata do pojasa. Vratni izrez i rubovi rukava su bili ukrašeni *šlingom*, *špicama* ili kukičanim ukrasom takozvanom *ekljom*. Sa prednje strane *oplečka* su se također nalazili i zašiveni nabori. U ponekim primjerima nekoliko nabora se nalazilo i na leđima *oplečka* kao i na rukavima. Podsuknje *pocuknjare* su se svakodnevno nosile po dvije dok bi se za svečane prilike nosile čak i četiri. Izrađivane su od domaćeg platna, od 4, neke čak i 5 pola, a na rubu su bile ukrašene ekljom, špicama ili šlingom. One svakodnevne su bile slabo ukrašene ili su bile samo porubljene dok su one svečanije imale više ukrasa. Na pocuknjare se nosi suknja od tanjeg domaćeg platna, rađene od pet pola, bogato nabrane i dužine do gležnja. Bogatije djevojke su nosile suknje i od kupovnog štofa plave, crvene, zelene ili smeđe boje. Suknje su na donjem rubu imale šlingane ukrase ili vezeni cvjetni motiv. Pregača *frtun* bila je dužine do gležnja. Za Podravske Sesvete karakterističan je *frtun z rancle*. *Rancli* je naziv za platno nabrano na koncu i prišiveno na odjevni predmet. *Frtun* izrađivao se ili od domaćeg platna ili od štofa te ovisno o tome ukrašen vezanim motivima, šlingom, ekljom ili svilenim trakicama. Na *frtunu* se nosio rupčec koji se radio od od domaćeg ili pamučnog platna također ukrašen ekljom i vezom. *Frandša* je kupovna marama sa cvjetnim uzorkom koja se nosila oko ramena. Na maramu su se naknadno plele *frandše*. Od obuće su se u nosile niske cipele sa remenčićem i malo povišenom petom. Obuća se nosila uglavnom zimi i u nekim svečanim prilikama, a ostatak vremena su žene hodale bose.

Udane žene su na *opleček* nosile i *tušljin*. *Tušljin* je usko krojen da pristaje uz tijelo, a u donjem dijelu se širi da lijepo stoji na suknji. Ima također i vrlo uske rukave i ovratnik. Radio se od štofa ili baršuna, kopčao se na jednu stranu. Sa svake strane je imao po 10 ili više ušivenih nabora, eklje i ukrasne trakice. Uloga *tušljina* bila je da tijelo bude što više stisnuto, neki su čak imali trake koje su se vezale. Još jedan usko krojeni odjevni predmet je bio *vetrenjak*. Sa prednje strane također ukrašen faldicama, trakicama, ekljom i šlingom. Od struka prema dolje je *vetrenjak* bio bogato nabran tako da tkanina široko stoji. Nabori su uz rub ukrašavani. Imao je duge rukave i ovratnik.

Slika 42. Ženska i muška narodna nošnja Podravskih Sesveta

Tijekom zime se nosila *surka*, kaput rađen od prešane vune, usko krojen i sa uskim rukavima. Prednja strana je krojena iz dva dijela, a vezala se na lijevu stranu sa dva gondola kod vratnog izreza i u donjem dijelu. Gondoli su malene kuglice rađene od vunene pređe. Prednja strana se radila iz dva dijela čija je sredina bila skrojena ukoso. Lijeva strana ide od vrata prema desnom boku, a desna od vrata prema lijevom boku. Lijeva strana nije bila ukrašena dok se na desnoj strani nalazilo mnoštvo cvjetnih i geometrijskih motiva izrezanih od krpica. Na dnu desne strane se nalazila grana života koja je na vrhu imala tulipan i srce na dnu. Rubovi surke su bili opšiveni štoфом crvene, a oko rukava i zelene boje. Oko vrata je imala stajaći ovratnik. Za ukrašavanje surke koristili su se crveni, zeleni ili žuti konci, ali i crvene i zelene trakice valovitog ili cik-cak izgleda. Stražnja strana surke je bila prošivena po sredini sa 3 ornamenta sa lijeve i desne strane. Starije žene su zimi, uz surku nosile i bavel, pleteni vuneni rubac koji se nosi preko glave i leđa.⁴⁴

⁴⁴ Cugovčan, J. 2010. str.15-34

Slika 43. Surka iz Podravske Sesvete

Poculica, u ovom kraju zvana *puculica*, jedinstvenog je kroja i načina izrade. Svaki primjerak nosi autorski pečat osobe koja ju je izrađivala. Kroji se iz 4 dijela: stražnji dio pravilnog je četverokutnog oblika i obložen šarenim ukrasnim trakama *panklinima* koje su prekrivene metalnim pločicama i drhtalicama *skrabljicama*. Na vrhu su 3 ukrasa od svilenih traka i čipke *nakički*, a uz lijevi i desni rub trake nalazi se niz trokutastih oblika raznih boja. Dodatak s lijeve i desne strane je krojen u obliku trapeza, ukrašen svilenim trakicama uz rub, metalnim drhtalicama i pločicama. U središtu oba bočna dijela se nalazi po jedan ukras u obliku mašne rađen od trobojne trake i ukrašen metalnim pločicama. Četvrti i najukrašeniji dio dolazi iznad čela i zove se *graditor*. Rađen je od crne svilene trake oblikovan u mašnu i ukrašen svilenim trakama, čipkom i metalnim pločicama. Ukrasi od svilenih traka su oblikovani poput cvijeta i dodatno ukrašeni metalnim *skrabljicama* i žicom. Navedeni dijelovi ručno su prišiveni za podlogu od pamučnog platna. Između podloge i ukrašenog gornjeg dijela poculice sa stražnje strane se umetala čvrsta podloga koja je čuvala oblik poculice. Ta vrsta poculice bila je za svečane prigode i nose se sve do početka 2. svjetskog rata. Svakodnevno su se nosile jednostavnije poculice sa manje ukrasa. Mlade udane žene, od vjenčanja pa sve do rođenja prvog djeteta su, osim poculice na glavi nosile i maramu zvanu *peća*. *Peća* je četvrtasta marama od tila bogato izvezena cvjetnim motivima uz rub i nosi se samo u svečanim prigodama.

Slika 44. Poculica iz Podravskih Sesveta

Kao i u ostatku Podravine, djevojčicama se kosa podijelila na sredini i straga su ispletene 2 pletenice *fute*. Sa napunjenih 13 godina djevojčice ulaze u razdoblje djevojaštva pa im se pletenice omataju u punđu *kolombar* na zatiljku. Za posebne prigode se punđa ukrašavala ukosnicama sa staklenim ukrasima, a iznad čela se nosi ruža ili crvene pelargonije.⁴⁵

Frizura udanih žena se razlikuje od frizura kakve su nosile žene u ostalim dijelovima Podravine. Slični način češljanja prisutan je u Virju i Molvama. Kosa se podijelila po širini glave, tj od uha do uha. Kosa sa stražnjeg dijela glave se omatala oko vinove loze u obliku potkove kako bi kosa bila prilagođena za nošenje poculice. Kosa sa prednje strane se prebacila na lice, na nju se stavlja špagica oko koje se kosa uvijala. Motanjem kose oko špagice se, od sredine čela pa sve do uha, dobio uvojak koji se iznad uha formira u *zafračke*.

Od sredine 20. stoljeća frizure sve više padaju pod utjecaj mode tog doba. Pojavljuju se velne i kovrče koje se izrađuju pomoću vruće pletače igle ili kukuruzovine.⁴⁶

45 Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini, 2007. str 35-40

46 Cugovčan, J., 2010. str 15 i 21

Slika 45. Frizura udanih žena iz Podravskega Sestva

4. RAD NA KOLEKCIJI

4.1. Opis

Kolekcija je inspirirana tehuanskom i podravskom nošnjom. Iako se radi o odjeći sa različitih kontinenata, uočeni su neki zajednički segmenti koji su se primjenjivali što u načinu krojenja, što u ukrašavanju odjeće koja se nosi. Cilj kolekcije je izdvojiti elemente tehuanske nošnje i elemente podravske narodne nošnje te ih primijeniti na kolekciju odjeće u suvremenijem i pročišćenom obliku. Kolekcija se bazira na jednostavnim krojevima bez ušitaka, (po uzoru na način izrade obje vrste nošnje), na nabiranju pomoću kojeg se dobiva volumen te na ukrašavanju odjeće vezom i pozamanterijskim trakama. Vez nije rađen na tradicionalan način već su za izradu korištene suvremene metode. Izdvojeni su neki od motiva iz primjera jednostavnijeg izvornog ivanečkog veza. Motivi su pročišćeni, digitalno obrađeni te aplicirani

na odjeću. Ukras je strojno izrezan iz vinil folije crvene boje, koja se pod visokom temperaturom i pritiskom preše aplicira i lijepi na odjeću.

Slika 46. Izdvojeni motivi sa ivanečkog veza

Slika 47. Čišćenje izrezanih motiva

Slika 48. Slaganje motiva oko vratnog izreza prije fiksiranja

4.2. Crteži

4.2.1. Skice

Slika 49. Prikaz odabranih skica za izradu

4.2.2. Projekti

Za odabrane skice napravljene su projektni crteži sa pripadajućim prikazom stražnjeg dijela.

Slika 50. Model haljine br.1

Slika 51. Varijacija na model 1

Slika 52. Varijacija na model 1

Slika 53. Varijacija na model 1

Slika 54. Varijacija na model 1

Slika 55. Varijacija na model 1

Slika 56. Model 2

Slika 57. Varijacija na model 2

Slika 58. Varijacija na model 2

Slika 59. Varijacija na model 2

Slika 60. Varijacija na model 2

Slika 61. Model 3

Slika 62. varijacija na model 3

Slika 63. Varijacija na model 3

Slika 64. Varijacija na model 3

Slika 65. Varijacija na model 3

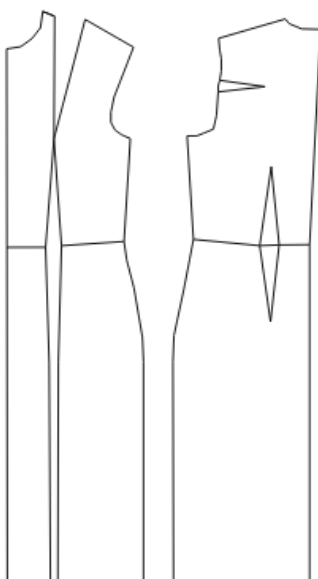
4.3. Konstrukcija i modeliranje

Za izradu su izabrana dva modela haljina. Temeljni kroy veličine 38 za modeliranje obje haljine rađen je prema knjizi *Tehnike konstrukcije i modeliranja odjeće* autora Ujević D., Rogale D., Hraslinski M. Prikazan je i opisan postupak modeliranja 1. modela haljine.

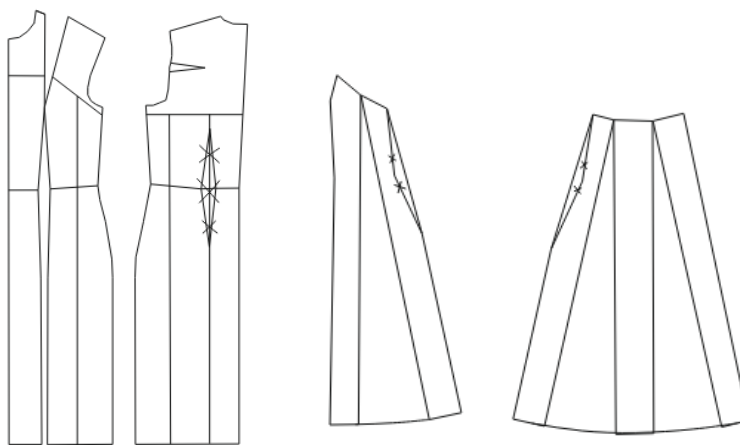

Slika 66. Model haljine 1

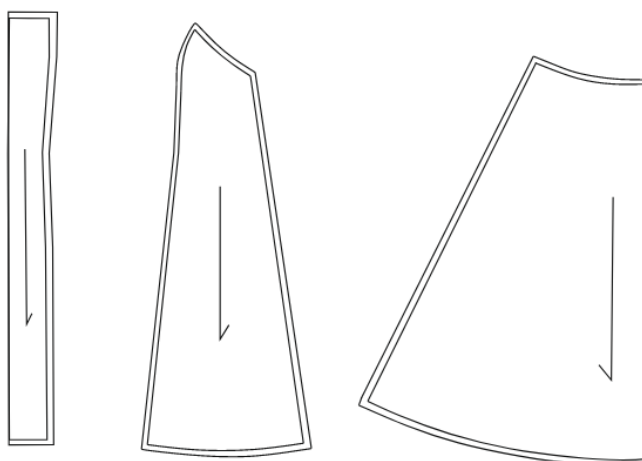
Prikazani model haljine sastoji se od prednjeg, bočnog i stražnjeg dijela. Haljina je rađena prema obliku pregače koja ima prednji središnji dio ravan, a nabire se u području bokova. Prednji dio haljine se ne nabire i odvojen je rezom od bočnog dijela. Bočni dio je modeliran na način da se dio prereže po sredini i proširi. Stražnji dio je prerezan na 2 mjesta te također proširen kako bi se dobio što veći volumen. Proširenje je mjereno na liniji struka i iznosi 5 cm. U šav između prednjeg i bočnog dijela ušiven je pojas koji se veže na leđima i time se stvaraju nabori. Kao pojas je korištena pozamanterijska folklorna traka širine 5 cm.

Slika 67. Temeljni kroj za haljinu veličine 38.

Slika 68. Prikaz modeliranja i izrade bočnog i stražnjeg dijela haljine

Slika 69. Prikaz modeliranog prednjeg, bočnog i stražnjeg dijela sa šavnim dodacima

4.4. Realizirani modeli

Slika 70. Prikaz realiziranog modela haljine; Model; Kristina Puškarić

Slika 71. Prikaz realiziranog modela haljine; Model: Kristina Puškarić

Slika 72. Prikaz realiziranog modela haljine; Mode: Kristina Puškarić

Slika 73. Prikaz realiziranog modela haljine; Model: Kristina Puškarić

5. ZAKLJUČAK

Iako su Meksiko i Hrvatska na različitim kontinentima, kroz proučavanje izgleda i načina izrade nošnje, što tehuanske, što podravske, može se zaključiti da su obje vrste odjeće vrlo jednostavnog i bazičnog kroja. Volumen se dobivao nošenjem više slojeva i nabiranjem odjeće.

Široka tehuanska nošnja je za Fridu značila komociju koja joj je bila potrebna zbog nošenja medicinskih pomagala, poput gipsanog korzeta, no ujedno joj je služila i za prikrivanje svojih invaliditeta. Bila je izuzetno ponosna na svoje meksičke korijene pa joj je tradicionalna odjeća ujedno služila i kao objekt kojim je svijetu prikazivala gdje pripada. Kroz odjeću slala je poruku svoje nacionalnosti, samostalnosti i političkih uvjerenja. Žene u Podravini su također nošnju koristile za isticanje svog statusa i položaja u društvu. To se posebice može uočiti kod primjene oglavlja, u izgledu veza koji krase nošnju i, naravno, bojama. Stavljanje oglavlja je označavalo prekretnicu u životu žena jer se kosa počela pokrivati tek nakon udaje. Pokrivanje glave i kose u svakodnevnom životu nije bilo prisutno u svim mjestima, no postojali su događaji koji su to zahtijevali, primjerice neki svadbeni običaji.

Ono što je uočeno kao glavna razlika između tehuanske i podravske nošnje je poruka koja se odašilje. Tehuanska nošnja karakteristična je za žene koje žive u matrijarhalnoj zajednici, dok je na našem području zajednica patrijarhalna. U Podravini se frizurom, intenzivnijim i jarkim bojama te oglavljima ukazivalo na zrelost jedne žene i pažnja se pridodavala tradicionalnoj ulozi žene u društvu, dok se kroz vez i ukrašavanje tehuanske nošnje iskazuju snovi, samostalnost i pripadnost žene određenoj zajednici.

Prilikom izrade kolekcije fokus je ipak bio na zajedničkim elementima obje nošnje. Izgled kolekcije ponajviše se fokusira na formu i siluetu nošnji, načinu izrade i komociji. Odjevni predmeti su prilagođeni suvremenom dobu te su zamišljeni kao jednostavniji modeli ugodni za nošenje. Preuzimanjem elemenata ivanečkog veza ističe se podravska etnografija koja je izuzetno bogata i zanimljiva, ali nažalost ne toliko zastupljena i prepoznata u odnosu na druge, dominantnije hrvatske regije.

6. Literatura

1. Kettenmann, Andrea: Frida Kahlo Bol i strast; Taschen; za Hrv. Tržište Europapress holding, Zagreb, 2007.
2. Benc-Bošković, Katica: Narodna nošnja Podravine, Koprivnički Ivanec; Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1986.
3. Kotur Jakupić, Renata; Horvat, Gordana: Ivanečki vez- izvorni vez Koprivničkog Ivanca, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2018.
4. Rukotvorstvo- Nošnje u Podravini; katalog izložbe, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2008.
5. Rukotvorstvo- Oglavlja u Podravini; katalog izložbe, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2007.
6. Tradicijsko tekstilno rukotvorstvo Koprivničko-križevačke županije; 1998.
7. Cugovčan, Josip; Narodna nošnja Podravske Sesveta; Zajednica kulturno umjetničkih udruga KKŽ, Koprivnica, 2010.
8. Ujević, Darko; Rogale, Dubravko; Hrastinski, Marijan: Tehnike konstruiranja i moreliranja odjeće; Zrinski d.d. Zagreb, 2010.

Internet izvori :

9. <https://www.museofridakahlo.org.mx/en/>
10. <https://www.fridakahlostory.com/>
11. <https://artsandculture.google.com/>
12. <https://www.vam.ac.uk/>
13. <https://podravske-sirine.com.hr/>
14. <http://www.dif-kopivanec.hr/>
15. <https://www.madreluna.com.au/blog/historical-and-cultural-background-of-the-rebozo>
16. <https://antamatextiles.com/blogs/antama/rebozo>

Izvori slika:

Slika 1. <https://www.metalocus.es/en/news/frida-kahlo-through-lens-nickolas-muray>

Slika 2. <https://www.vam.ac.uk/exhibitions/frida-kahlo-making-her-self-up>

Slika 3. <https://www.vam.ac.uk/exhibitions/frida-kahlo-making-her-self-up>

Slika 4. <https://www.metalocus.es/en/news/frida-kahlo-through-lens-nickolas-muray>

Slika 5. <https://www.frameweb.com/article/exhibition/the-va-unpacks-frida-kahlos-lifelong-home-to-curate-an-icon>

Slika 6. <https://www.nytimes.com/2018/06/15/fashion/frida-kahlo-museum-london.html>

Slika 7. <https://www.dif-kopivanec.hr/>

Slika 8. <https://www.facebook.com/kudpreradovic/>

Slika 9. Cugovčan, J. Narodna nošnja Podravske Sesvete str.30

Slika 10. <https://www.facebook.com/kudpreradovic/>

Slika 11. <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/5679>

Slika 12. <https://www.facebook.com/kudpreradovic/>

Slika 13. <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/6183>

Slika 14. <https://www.klikaj.hr/gordana-horvat-i-dalje-ce-voditi-drustvo-izvornog-folklorakoprivnicki-ivanec/>

Slika 15. <https://www.dif-kopivanec.hr/>

Slika 16. <https://www.dif-kopivanec.hr/>

Slika 17. <https://www.dif-kopivanec.hr/>

Slika 18-28. <https://www.dif-kopivanec.hr/>

Slika 29- 39. <https://www.dif-kopivanec.hr/>

Slika 40. <https://drava.info/2021/07/foto-clanice-kud-a-delovi-sudjelovale-u-realizaciji-izlozbe-bluza-povijest-mode-u-podravini/>

Slika 41. <https://drava.info/2021/07/foto-clanice-kud-a-delovi-sudjelovale-u-realizaciji-izlozbe-bluza-povijest-mode-u-podravini/>

Slika 42. Cugovčan, J. Narodna nošnja Podravske Sesvete

Slika 43. <https://www.podravske-sesvete.hr/index.php/udruge-drustva-i-klubovi/drustva/hfd-sesvecice/594-sesvecice-aktivne-i-u-listopadu>

Slika 44. <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/7277>

Slika 45. Cugovčan, J. Narodna nošnja Podravske Sesvete, str. 21

Slika 46-73. Osobne fotografije